

ידיעון מרכז אוריון לחקר מגילות מדבר יהודה והספרות הקרובה להן
גיליון שלושה עשר
אוקטובר 2010

דברי פרופ' מנחם קיסטר – מנהל מרכז אוריון

חמש עשרה שנים מלאו להיווסדו של מרכז אוריון. בשנים אלו קבע לעצמו המרכז מקום חשוב בעולם מחקרה של ספרות בית שני בכלל ושל מגילות קומראן בפרט.

מפעליו המבורכים של המרכז נמשכים ויימשכו ביתר שאת: בחודש פברואר הקרוב יתקיים במרכז הכינוס המדעי הבין-לאומי הדו-שנתי; עריכתם של שני הכרכים של דברי הכינוסים הקודמים מתקדמת; בסמינרים של המרכז יש השנה תוכנית הרצאות עשירה; האינטרנט לקטעי המגילות ופרסומים חדשים מתעדכן והולך; ולבסוף: בימים אלו ממש אנו משיקים מנוע חיפוש חדש לאוצר הגדול של החומר הביבליוגרפי (ראו ידיעה נפרדת בעמוד זה).

שיתוף פעולה עם חוקרי ספרות בית שני בארץ ובעולם הוא סם חיים לכל פעילויות המרכז. עד כה זכינו לשיתוף פעולה זה, ואנחנו מקווים שהוא יתהדק וילך. אני מבקש גם כאן מחוקרים לשלוח לנו ידיעות על פרסומים בתחומנו כדי להפוך את הרישום הביבליוגרפי למושלם עד כמה שאפשר, וכן לשלוח לנו תקצירים של מאמריהם.

אני רוצה להודות לחוקרים ולתלמידים הלוקחים חלק בפעילויות המרכז, למתמחים במרכז על עזרתם החשובה, וביותר לגבי חנה וורסמן על עבודתה החיונית במפעל הביבליוגרפיה ולגבי יעל אליהו, האחראית על אתר המרכז. תודה מקרב לב לעובדות המסורות והנאמנות של מרכז אוריון, ד"ר רות קלמנטס, עורכת הפרסומים והממונה על הביבליוגרפיה וגבי אריאלה עמיר, המנהלת האדמיניסטרטיבית. מה שהושג ומושג במרכז הוא בזכות העבודה, המחשבה והמאמצים הרבים שהשקיעו. ברצוני להודות לפרופ' מיכאל סטון, מייסד המרכז, על החזון שהצליח לממש, ולקודמיי על תרומתם החשובה.

אני מודה לאוניברסיטה העברית בירושלים, לקרן אוריון, לקרן סר זלמן קוהן, לשוחרי האוניברסיטה העברית בקנדה, לשוחרי המרכז בארץ ובחו"ל, לקרן מגילות מדבר יהודה ולוועדה האקדמית.

בברכת שנת לימודים טובה ומבורכת

The Orion Center for the Study of the Dead Sea
Scrolls and Associated Literature
Mandel Institute of Jewish Studies
Rabin World Center of Jewish Studies
The Hebrew University, Mt. Scopus
Jerusalem 91905 Israel
Tel: 972-2-588-1966 Fax: 972-2-588-3584
E-mail: msdss@mscc.huji.ac.il
Web site: <http://orion.mscc.huji.ac.il>

אפשרויות חדשות ואופקים חדשים בחיפוש הביבליוגרפי

אנחנו שמחים לבשר על מנוע חיפוש חדש ומשוכלל במאגר הביבליוגרפי שבאתר מרכז אוריון. המאגר הביבליוגרפי שבאתר כולל רשימה של הספרים והמאמרים בנושא ספרות בית שני וקומראן (כ-10,000 פריטים) שפורסמו ב-15 השנים האחרונות, ואין ערוך לחשיבותו מבחינת היקף החומר. ואולם יכולת החיפוש במאגר הגדול הזה הייתה מוגבלת עד כה. מנוע החיפוש החדש פותח עידן חדש בתחום זה. תכנת החיפוש החדשה פותחה ועוצבה בידי מר רודד קונפורטי מחברת Macpire.

מנוע החיפוש החדש מעמיד לרשות החוקרים אפשרויות חיפוש מגוונות, ובהן: לפי שם מחבר, לפי מילה בכותרת, לפי מילת מפתח, ואף לפי סוג החיבור (כגון ביקורות ועבודות דוקטור). כמו כן אפשר יהיה לצמצם את התוצאות בחיפוש לפי שני קריטריונים. מעתה אפשר יהיה לחפש כותרת או מילת מפתח כגון Moses, ולקבל את כל החיבורים במאגר (ספרים ומאמרים) העוסקים במשה בימי בית שני; חיפוש דומה של המילה Paul יאתר הן חיבורים שפאולוס נזכר בכותרתם והן אגרות של פאולוס שנדונו בהקשר של ספרות בית שני ומגילות מדבר יהודה. חיפוש המילה Instruction יעלה חיבורים העוסקים בטקסט החכמה שפרסמו סטרגל והרינטון – גם כאלה שהמילה מופיעה בכותרתם וגם אחרים. מי שיחפש את מילות כותרתו של ספר ימצא בעת ובעונה אחת גם את כל הביקורות על הספר הזה. מצד אחר אפשר יהיה למצוא, למשל, את כל המהדורות הטקסט שפורסמו בשנה מסוימת, או אף בין שנים מסוימות.

זאת ועוד: מעתה נשתדל להוסיף למאמרים תקצירים, וכן קישור לטקסט המלא של המאמר אם יש אליו גישה באינטרנט. במשך הזמן נוסיף גם קישוריות לאתרים חיצוניים אם יהיו רלבנטיים לפריט הביבליוגרפי. החיפוש הביבליוגרפי העולה עתה לאינטרנט הוא בגרסת הרצה; חשוב לנו ללמוד מהערות המשתמשים ולהתאים כמיטב יכולתנו את האתר לצורכיהם של החוקרים.

החיפוש הביבליוגרפי החדש פותח בפנינו אופקים חדשים ומזמין שיתוף פעולה חדש ורחב יותר עם החוקרים בתחום: אנחנו קוראים לכם להוסיף מילות מפתח ותקצירים למאמריכם (אם אין תקציר מצורף בכתב העת), ולשלוח אלינו הערות על מנוע החיפוש החדש, שיהיו חשובות להמשך הדרך, וזאת נוסף על השלמות לביבליוגרפיה (גם לשנים הקודמות!) שאנחנו מקווים לקבל מכם.

אנחנו ממשיכים לפרסם מדי שבוע (ביום שני) את הפריטים הביבליוגרפיים שהתחדשו. זה כלי חשוב להתוודעות לספרים ומאמרים חדשים, ונשמח לקבל מכם כל הערה ועדכון גם בעניין זה.

עוד חידוש באתר הוא רשימה של טקסטים חדשים שהתפרסמו (את הרשימה תמצאו בלשונית Bibliography). כאן יבואו טקסטים חדשים ממגילות מדבר יהודה שפורסמו מאז 2007, וכן טקסטים חדשים של חיבורים מספרות בית שני. אנא הודיעו לנו על כל פרסום כזה הידוע לכם לתועלת כולנו. מפעל אחר המתקיים במרכז אוריון הוא רישום המהדורות החדשות של מגילות קומראן המתפרסמות והולכות. מפעל זה הוא המשך לרשימת האינטרנט של מגילות קומראן מיסודו של פרופ' עמנואל טוב: *Revised Lists of the Texts from the Judaean Desert* (Leiden: Brill, 2010).

מרכז אוריון ישמח לענות על שאלות של חוקרים בדבר המהדורות לטקסט מסוים (בכתובת מרכז אוריון) בדף המצורף - דוגמה לביבליוגרפיה בצורה החדשה.

ביקור משלחת חבר הנאמנים של קרן אוריון

בחודש יוני 2010 במסגרת התכנסות חבר הנאמנים של האוניברסיטה העברית, הגיעו לירושלים נאמני קרן אוריון לרגל חנוכת ספריית הרמן המיוחדת וכיתת המחשבים החכמה שבה בגבעת רם.

חברי קרן אוריון

ב-2 ביוני 2010 נערך מפגש בין נאמני קרן אוריון ובין אנשי מרכז אוריון. במפגש זה הציגו נציגי המרכז את פעילותו והישגיו בין השנים 2005–2010. מפגש זה ציין מלאת חמש עשרה שנה להיווסדו של מרכז אוריון. ד"ר אסתר חזון יו"ר הוועדה האקדמית של המרכז פתחה בסקירה של השנים 2010–2006 פרופ' מנחם קיסטר, מנהל המרכז הנכנס, הציג את מטרות המרכז ותכניותיו לעתיד. פרופ' מיכאל סטון, המייסד והמנהל הראשון של המרכז, סקר במבט אישי את העבר והעתיד. בשם החוקרים הצעירים ומלגאי מרכז אוריון דיברו ד"ר גיא שטיבל (מן המכון לארכאולוגיה באוניברסיטה העברית) וד"ר ליאורה גולדמן (מאוניברסיטת חיפה) על מחקריהם שהתאפשרו הודות למלגות שקיבלו ממרכז אוריון.

המפגש היה מוצלח מאוד ונתן הזדמנות לחברי הקרן להכיר מקרוב את פעילות המרכז ואת הנפשות הפועלות בו, ולשמוע על תכניות המרכז לעתיד. נאמני קרן אוריון הודו על האירוח והביעו את שביעות רצונם הרבה מהתנהלות המרכז ומהישגיו. המרכז מודה לקרן אוריון על תמיכתה המתמשכת ועל נדיבותה המיוחדת כלפי המרכז בשנה הזאת.

אנשי מרכז אוריון והמלגאים

מפגשים מדעיים במרכז אוריון בשנה החולפת

בשנת תש"ע הרצו במרכז אוריון חוקרים במגוון תחומים, החל משרידי תרבות חומרית וכלה בתופעות לשוניות, ברעיונות דתיים ובתפילות מכל רחבי ספרות בית שני. בסמינר החוקרים על שם ח"י גרינפלד הרצתה ד"ר ליאורה גולדמן (אוניברסיטת חיפה) על תפילות שבה לאל בורא המאורות ב-4Q408; ד"ר משה מורגנשטרן (אוניברסיטת חיפה) הרצה על 'הספרות המנדאית והספרות היהודית'; ד"ר מאטס אסקולט (אוניברסיטת אופסלה) הרצה על תופעות בתחביר העברית המקראית המאוחרת; ד"ר גיא שטיבל (האוניברסיטה העברית) הרצה על שרידי אוכל במצדה. במסגרת שעת הדיון הרצו גבי זורית גורדון (האוניברסיטה העברית) הרצתה על המקורות הקלאסיים לניסוחים בספריו של יוסף בן מתתיהו 'חיי יוסף' ו'נגד אפיון'; גבי מרים ברנד הרצתה על תפיסות של מקור החטא בכתבי בית שני ובספרים החיצוניים.

כינוסים מדעיים בשנת תש"ע בשיתוף מרכז אוריון

בשנה החולפת מרכז אוריון היה שותף בחסות לשני כינוסים בינלאומיים:

- Living the Lunar Calendar**. בשיתוף מוזאון ארצות המקרא, מוסד CAENO ומרכז אוריון התקיים במוזאון ארצות המקרא בתאריכים 30 בינואר – 1 בפברואר 2010. הכינוס בחן את מקומו של חישוב הלוח בחברה ובתרבות והתמקד בַּנְרָח כסמן של מעבר הזמן. ודן במגוון נושאים הקשורים ביישום חוקי האסטרונומיה ולוח השנה לחיי היומיום ולעיצוב הזהות התרבותית.
- הכינוס השלישי הבינלאומי Qumran Science** בשיתוף רשות העתיקות, המכון לארכאולוגיה ו-COST Action D42 של הקהילה האירופית התקיים באוניברסיטה העברית בגבעת רם במאי 25–26 2010. את הכינוס ארגן ד"ר יאן גונווג (החוג לארכאולוגיה, האוניברסיטה העברית), ומטרתו הייתה לדון בצדדים החומריים (כגון קלף ודיו) של ממצאי קומראן.

מלגות מרכז אוריון לשנת הלימודים תשע"א (2010/11)

Jean Matlow Scholarship – Canada

מרים ברנד, דוקטורנטית, עברית ולימודי יהדות, אוניברסיטת ניו-יורק. נושא המחקר: "At the Entrance Sin is Crouching: The Source of Sin and its Nature as Portrayed in Second Temple Literature"

שלומית הראל-קנדי, דוקטורנטית, המחלקה ללימודי ארץ-ישראל וארכאולוגיה, אוניברסיטת בר-אילן. נושא המחקר: "מועדים במגילות קומראן ובספרות קרובה: היבטים היסטוריים ורעיוניים"

מלגות לשנת תשע"ב

מדי שנה מעניק מרכז אוריון מלגות המיועדות לתמוך במחקרים בנושא מגילות מדבר יהודה והספרות הקרובה להן לפי אמות מידה שקבעה הוועדה האקדמית. עדיפות ניתנת למחקרים בעלי ממד אינטגרטיבי, המצביעים על חשיבות המגילות לכל אחד מתחומי המחקר הקשורים לתקופת בית שני ולמחקרים שמעצם טבעם יכולים להתבצע רק בארץ.

מועד ההגשה באביב 2011 (הודעה מפורטת תפורסם).

חוקרים מחו"ל ומבקרים במרכז אוריון

Miryam Brand—New York University, USA
Joe Christian, University of the Holy Land, Jerusalem
Prof. Torleif Elgvin, Høgskolen i Staffeldtsgate, Oslo, Norway
Prof. Mats Eskhult, University of Uppsala, Sweden
Prof. John Kampen, Methodist Theological School in Ohio, USA
Prof. Heinz-Wolfgang Kuhn, University of Munich, Germany
Dr. Felipe Sen Montero, Madrid, Spain
Dr. Hakan Bengtsson, Swedish Theological Institute
Dr. Anette Mansson, Uppsala University

מתמחי המרכז (Graduate Interns) לשנת תש"ע

אוונה פופסקו – מ.א. בתרבות וציביליזציה יהודית, אוניברסיטת בוקרשט, רומניה; בשנת תש"ע תלמידת ביה"ס לתלמידי חו"ל ע"ש רוטברג.

גבין מקדוול – ב.א. בלימודי דת ואמנות, אוניברסיטת נוטרדם, ארה"ב; בשנת תש"ע – תלמיד מ.א. באמנות, מקרא והמזרח הקרוב, ביה"ס לתלמידי חו"ל ע"ש רוטברג.

מתמחים (Graduate Interns) לשנת תשע"א

דניאל רוזנקרנץ מאוסטרליה; בשנת תשע"א – תלמיד מ.א. במדעי הדתות, בית הספר לתלמידי חו"ל ע"ש רוטברג.

אדריאן ספנאוגל – אוניברסיטת אוקספורד, אנגליה; בשנת תשע"א – תלמידת מ.א. בלימודי מקרא, ביה"ס לתלמידי חו"ל ע"ש רוטברג.

גונג יאנג – אוניברסיטת פקין, סין; בשנת תשע"א – תלמיד מ.א. בלימודי מקרא, ביה"ס לתלמידי חו"ל ע"ש רוטברג

ברכות

• ד"ר מיכאל סגל – עם התמנתו לראש החוג למקרא וחבר בוועדה האקדמית של המרכז

• פרופ' מיכאל סטון – לצאת ספרו החדש: *Noah and His Book(s)*

• חנה וורסמן, עוזרת מחקר במרכז, להולדת הבן מתן

• שלמי אפרתי – תלמיד מחקר לתואר שני בחוג לתלמוד והלכה, האוניברסיטה העברית על הצטרפותו לצוות אוריון כעוזר מחקר בפרויקט DSS Inventory

• פרופ' דבורה דימנט – אוניברסיטת חיפה לקבלת פרס ביאליק לחכמת ישראל

אנו מעוניינים לקבל קטעי עיתונות, תדפיסים, ספרים, מידע ביבליוגרפי או כל חומר אחר בכל שפה בנושא המגילות והספרות הקרובה להן.

ספרים בעריכת מרכז אוריון

יצא לאור

דברי הכינוס הבינלאומי העשירי (שהיה בינואר 2005)

New Perspectives on Old Texts: Proceedings of the Tenth International Symposium of the Orion Center for the Study of the Dead Sea Scrolls and Associated Literature, 9–11 January, 2005

Editors: Esther Chazon & Betsy Halpern-Amaru with Ruth Clements (Studies on the Texts of the Desert of Judah 88. Leiden: Brill, 2010).

ספרים בהכנה

עתידיים לצאת לאור בסדרה Studies on the Texts of the Desert of Judah:

דברי הכינוס הבינלאומי האחד-עשר (שהיה ביוני 2007)

New Approaches to the Study of Biblical Interpretation in Judaism of the Second Temple Period and in Early Christianity: Proceedings of a Joint Symposium by the Orion Center for the Study of the Dead Sea Scrolls and Associated Literature and the Hebrew University Center for the Study of Christianity, 18–21 June, 2007.

Editors: Gary A. Anderson, Ruth A. Clements & David Satran

דברי הכינוס הבינלאומי השנים-עשר (שהיה בדצמבר 2008)

Hebrew in the Second Temple Period: The Hebrew of the Dead Sea Scrolls and of Other Contemporary Sources: Proceedings of the Twelfth International Symposium of the Orion Center for the Study of the Dead Sea Scrolls and Associated Literature, Jointly Sponsored by the Eliezer Ben-Yehuda Center for the Study of the History of the Hebrew Language, 29–31 December, 2008. Editors: Steven E. Fassberg, Moshe Bar-Asher & Ruth Clements

חזר החוקרים (הספרייה)

חזר החוקרים עומר לרשות החוקרים והסטודנטים (שעות פעילות: ימי עבודה רגילים, או בתיאום מראש)

נודה לכם על כל תרומה של ספרי מחקר לחזר החוקרים, לשימוש תלמידים וחוקרים. תינתן אפשרות של הקדשת הספר ע"ש התורם או למי שיבקש להקדישו בתרומה מ-100 \$ ומעלה.

פעילות לשנת הלימודים תשע"א 2010/11

סמסטר ראשון

• סמינר חוקרים ע"ש חיים יונה גרינפלד ז"ל

הסמינר הראשון יתקיים ביום רביעי, ג' בכסלו תשע"א, בנובמבר 2010 בשעות: 12:15–14:00, בנין רבין, חדר 2001

המרצים: **מר שרגא בר-און, מר יקיר פז; פרופ' מנחם קיסטר**, האוניברסיטה העברית
בנושא: "חלק ה' עמו" מן הפרשנות הבתר-מקראית הקדומה ועד למדרש המאוחר

הסמינר השני יתקיים ביום רביעי, ח' בטבת תשע"א, 15 בדצמבר 2010 בין השעות 12:15–14:00, בנין רבין, חדר 2001

המרצה: **פרופ' דניאל שורץ**, החוג להיסטוריה של עם ישראל, האוניברסיטה העברית
בנושא: **יוספוס על כיבוש פלה (קדמוניות יג, 397) – על גיור ומילה בתקופה החשמונאית**

• שעת דיון

שעת דיון ראשונה תתקיים ביום רביעי ז' בשבט, תשע"א בינואר 2011 בין השעות 12:15–13:30, בנין רבין, חדר 2001

המרצה: **גב' מרים ברנד**, מלגאית מרכז אוריון לשנת תשע"א, המחלקה לעברית ולימודי יהדות, אוניברסיטת ניו-יורק, ארה"ב
בנושא: "המקור הדמוני של החטא: ספר היובלים, חיבורים כיתתיים מקומראן ותפילות מימי בית שני

סמסטר שני

ירצו

פרופ' אנדרי אורלוב, אוניברסיטת מרקט, ארה"ב
פרופ' יאן יוסטן, אוניברסיטת סרסטבורג, צרפת (בשיתוף מפעל המקרא)

ד"ר כנה ורמן, אוניברסיטת בן גוריון

גב' שלומית הראל-קנדי, מלגאית מרכז אוריון לשנת תשע"א, אוניברסיטת בר-אילן

הכינוס הבינלאומי השלושה עשר של מרכז אוריון בשיתוף המרכז לחקר הנצרות באוניברסיטה העברית

יתקיים בתאריכים

22–24 בפברואר 2011

(ימים שלישי, רביעי וחמישי)

באוניברסיטה העברית, הר הצופים, ירושלים.

נושא הכינוס:

גלגולי מסורות, גלגולי מסירה: מספרות בית שני אל היהדות והנצרות בשלהי העת העתיקה

*Tradition, Transmission and Transformation
from Second Temple Literature through Judaism
and Christianity in Late Antiquity*

היהדות והנצרות, שהתגבשו בצורתן המוכרת במאות הראשונות לספירה, מושתתות על מסורות, טקסטים וגישות מימי בית שני, לעתים בשינוי צורה או בהקשרים חדשים. מטרת הכינוס לתרום להבנת התהליכים של ההמשכיות והשינוי בין ספרות בית שני ובין הספרות היהודית והנוצרית בשלהי העת העתיקה (הספרות התלמודית וספרות אבות הכנסייה) באמצעות בחינה מדוקדקת של טקסטים.

לשם ליבון שאלות מרכזיות אלו יתכנסו, לשלושה ימי הרצאות ודיונים – חוקרים ותיקים וצעירים מישראל, מאירופה ומארצות הברית, חוקרים של ספרות בית שני ושל תחומי דעת אחרים המשיקים לספרות בית שני.

הכינוס יתנהל בשפה האנגלית.

פרטים נוספים ועדכונים באתר המרכז

אירועים נוספים ופרטים עדכניים באתר מרכז אוריון: <http://orion.mscc.huji.ac.i>

טלפון: 02-5881966 פקס: 02-5883584; msdss@mscc.huji.ac.il

The Virtual Qumran site: <http://virtualqumran.huji.ac.il>

תודה מיוחדת לחברי הוועדה האקדמית של מרכז אוריון (2009/10)

ד"ר אסתר חזון - יו"ר הוועדה, פרופ' אהרן ממן - ראש המכון למדעי היהדות היוצא,

פרופ' עמנואל טוב, פרופ' יוסף פטריך, ד"ר דוד סתרן, פרופ' שלום פאול

ד"ר מיכאל סיגל, פרופ' מנחם קיסטר מנהל המרכז ולפרופ' שלמה נאה ראש המכון הנכנס.